

не си плаща сметките и да чака да живее на гърба на другите (уч. 18);⁴⁷

Те **първо не желаят да си дупчат билет** и си пътуват с а-а пълното ам така мисъл, че някой на тях това им е позволено първо, второ, **не желаят да работят**, защото си получават социални помощи (уч. 9);

те **ползват бланките на цивилизацията... но не се отблагодаряват с нищо** (уч. 5).⁴⁸

В откъсите от интервютата ясно се долавят опозициите: „ние – те“, „нашата държава – те“, „цивилизация, бланки, социални помощи – неспазване на правила, липса на гражданско съзнание и на принос към обществото“. Потвърждава се и изведената в проекта на изследването теза, че „циганите са заплашителни и на двете равнища – на групово, доколкото „малцинството“ непрекъснато нараства и „ще превърне нас [българите] в малцинство“, на индивидуално – доколкото всеки циганин/циганинът като такъв е „заплаха за мен“. Тук, както и на други места, се откроява **страхът от количествено нарастване** на ромите: „Човек, който само ражда“ (уч. 18); „те имат по 5 по 6 деца“ (уч. 21).

Идеята за „гражданство“ поставя индивидите на равна основа и така разчупва традиционните модели на йерархизация. На тази база застават равни „баща и син“, „аристократ и бедняк“, индивиди с различен етнически произход. Според проведеното изследване обаче на преден план във взаимодействията излиза етническият произход, което от своя страна е предпоставка за асиметрия и последваща субординация. Превес в отношението имат „българите“, защото както казахме, те са „нормалната“ основа на националната

⁴⁷ Тук и навсякъде в цитираните пасажии от интервюта подчертаването е мое – Я.М.

⁴⁸ За да запазим анонимността на учителите, при позоваването на съответните интервюта не посочваме никакви конкретни данни за съответния респондент: директор, заместник-директор, учител по..., учител на... клас, педагогически съветник, а единствено „уч.“ – учител и фиктивен номер (Бел. моя – М.Г.).